

GULAG - SYSTÉM NÁPRAVNĚ PRACOVNÍCH TÁBORŮ V SSSR

Marcel Mahdal

Práce seznamuje s problematikou gulagů. Představu o fungování sovětské ekonomiky si žáci vytvoří pomocí ukázek z filmu Vězni z roku 1936, propagandistického dobového dokumentu a současného dokumentu BBC. Tématem je stavba moskevského kanálu a budování průmyslových komplexů v Norilsku. Text nabízí především skupinovou práci, založenou na analýze písemných dokumentů a na rozboru filmových ukázek. Ukazuje pracovní a životní podmínky vězňů a přibližuje systém stalinské moci.

Člověk a společnost (dějepis, dějepisný seminář, základy společenských věd)

ZŠ, SŠ

Jsou použity metody: skupinová práce s různými druhy textů, vyhledávání informací a jejich prezentace, práce s filmovými ukázkami. Žáci a studenti si mohou představit život v gulagu, fungování stalinského systému a prostředky propagandy na základě vlastního studia dokumentů různého druhu.

POUŽITÉ ZDROJE:

Kanál, dokument BBC Gulag. [cit. 2012-07-26]
 Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=epSXrf0vuIo>
 Bábuška, dokument BBC Gulag. [cit. 2012-07-26]
 Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=tujyRUNpjXc>
 Děduška, dokument BBC Gulag. [cit. 2012-07-26]
 Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=VVbC-40KwTA>
 Norilsk, dokument BBC Gulag. [cit. 2012-07-26]
 Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=8zdqwUNg5Vs>
 Ukázka z filmu „Vězni“, 1937, rež. Jevgenij Červjakov. [cit. 2012-07-26] Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=zHIZjl0z99A>

BYSTROV, Vladimír. Průvodce říší zla. první. Praha : Academia, 2006. 746 s. ISBN 80-200-1482-9.

BORÁK, Mečislav. Popravy jako součást politických represí v SSSR a dosud zjištěné oběti z řad Čechů a československých občanů. In BORÁK, Mečislav. Perzekuce československých občanů v Sovětském svazu (1918-1956): Část I. Vězni a popravení. první. Opava : Slezské zemské muzeum a Slezská univerzita v Opavě, 2007. s. 260. ISBN 978-80-86224-64-0.

ŠILHÁN, Vladimír. G. G. Jagoda. [cit. 2012-07-26]

Dostupné z: <http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/20022>

BYSTROV, Vladimír. Průvodce říší zla. první. Praha : Academia, 2006. 746 s. ISBN 80-200-1482-9.

MATERIÁLY: Přílohy (Pracovní listy 1-5), odkazy na zvolené filmy
 ČASOVÝ ROZPIS JEDNOTLIVÝCH AKTIVIT: 45 min.

- 1 min. úvodní slovo
- 3 min. prezentace Kanál Moskva-Volha
- 2 min. propagandistický dokument: Kanál
- 2 min. rozbor propagandistického dokumentu: Kanál
- 5 min. práce ve skupinách
- 5 min. ukázka z dokumentu BBC „Gulag“: „bábuška“
- 3 min. prezentace výsledků práce skupiny č.1
- 4 min. ukázka z dokumentu BBC „Gulag“: „děduška“
- 3 min. prezentace výsledků práce skupiny č.2
- 3 min. prezentace výsledků práce skupiny č.3
- 3 min. prezentace výsledků práce skupiny č.4
- 1 min. ukázka z filmu „Vězni“
- 3 min. prezentace výsledků práce skupiny č.5

PRACOVNÍ POSTUP:

1. Rozdělte třídu do pěti pracovních skupin.
2. Očíslujte skupiny čísly 1-5.
3. Vyzvěte všechny pracovní skupiny, ať si zvolí „tiskového mluvčího“.
4. V úvodním slovu krátce pohovořte o stalinském teroru ve 30. letech.
5. V prezentaci Kanál Moskva-Volha uveďte základní fakta o projektu.
6. Zhlédněte se žáky propagandistický dokument: Kanál, který je vložen v příloze nebo na internetu: <http://www.youtube.com/watch?v=MATLPPmTOIo>
 Rozeberte se žáky propagandistický dokument: Kanál. Viz níže.

ZÁKLADNÍ FAKTOGRAFIE K FILMOVÝM UKÁZKÁM

Možné otázky:

*Koho to přivezl vlakový transport na snímku?
Měl vlakový transport ozbrojený doprovod? Pokud ano, tak proč?
Jakými technickými prostředky byl kanál hlouben?
Kdo pracoval na stavbě kanálu?
Která významná návštěva dorazila na stavbu a v jakém doprovodu?
Jaké stavby byly viditelné z leteckých záběrů?
Jakou hudbou byl snímek doplněn?
K jakému účelu měl sloužit tento film?*

7. Zadejte skupinám úkoly k řešení. Každá skupina má podle čísel jim přiřazených stanoveny úkoly. Viz níže.
8. Zhlédněte se žáky ukázkou z dokumentu BBC „Gulag“: „bábuška“ který je vložen v příloze nebo na internetu: <http://www.youtube.com/watch?v=KMYmOlqOPaQ>
9. Vyzvěte skupinu č. 1 k prezentaci výsledků práce – odpovědí na otázky, které jim byly přiřazeny.
10. Zhlédněte se žáky ukázkou z dokumentu BBC „Gulag“: „děduška“ který je vložen v příloze nebo na internetu: <http://www.youtube.com/watch?v=LAoU3sw94z0>
11. Vyzvěte skupinu č. 2 k prezentaci výsledků práce – odpovědí a otázky, které jim byly přiřazeny.
12. Vyzvěte skupinu č. 3 k prezentaci výsledků práce – odpovědí na otázky, které jim byly přiřazeny.
13. Pusťte krátké video: Disappearer a stručně jej rozeberte.
14. Zhlédněte se žáky ukázkou z dokumentu BBC. „Gulag“: „Norilsk“ který je vložen v příloze nebo na internetu: <http://www.youtube.com/watch?v=HyzPPX5eRgM>
15. Vyzvěte skupinu č. 4 k prezentaci výsledků práce – odpovědí na otázky, které jim byly přiřazeny.

Zhlédněte se žáky ukázkou z filmu „Vězni“ na internetu:

http://www.youtube.com/my_videos_timedtext?video_id=8qkS5qi7VJU
Rozeberte se žáky ukázkou ze sovětského filmu „Vězni“ z roku 1937.
Viz níže: ZÁKLADNÍ FAKTOGRAFIE K FILMOVÝM UKÁZKÁM

MOŽNÉ OTÁZKY:**Jak byli vězňové oblečeni?****Jaký trestný čin měl spáchat inženýr?****Jak inženýr hovoří o své vině?****Jak reaguje inženýr na nabídku práce?**

16. Vyzvěte skupinu č. 5 k prezentaci výsledků

17. Stručné shrnutí tématu

ZÁKLADNÍ HISTORICKÁ FAKTOGRAFIE: Gulag, Dmitlag, Norilsk**ZÁKLADNÍ FAKTOGRAFIE K FILMOVÝM UKÁZKÁM:****Filmové ukázky:** „Babuška“, „Děduška“ a „Norilsk“ pocházejí z dokumentu BBB: Gulag (1999)

Režie: Angus Macqueen, Produkční společnost: BBC, Stopáž: 3 hod

Ocenění / nominací patří:

Grierson Award, Nejlepší britský dokumentární 1999, IDA dokumentární film 2000,

Los Angeles, nominace britské akademie a královské televizní společnosti.

V ruském originálu (s anglickými titulky) si můžete prohlédnout zde

<http://www.youtube.com/user/woodbineRed#g/c/62C4270D747AF9E3>**Filmová ukázka: Kanál Moskva-Volha** Sovětský filmový týdeník z roku 1937.

Podtitulkem názvu bylo: Veliké dílo stalinské epochy 1933-1937. Po slavnostním otevření kanálu bylo honosně konstatováno, že se hlavní město Moskva, ač leží ve vnitrozemí, stalo přístavem pěti moří.

Filmová ukázka:

Vězni Sovětský propagandistický filmové drama o gulagu na severu Ruska.

Režie: Jevgeni Červyakov, Produkční společnost: Mosfilm 1936.

Stopáž: 95 min.

Režisér Červyakov chtěl natáčení původně odmítnout. ale nakonec změnil svůj názor, poté co mu byl slíben liberálnější přístup k jeho budoucím filmům. Zajímavou skutečností je, že byl promítán pouze vězňům. V ruském originálu si můžete prohlédnout

<http://www.youtube.com/watch?v=tV0N-H3KKcc>.

PRACOVNÍ LIST Č.1

PRACOVNÍ SKUPINA Č.1

OTÁZKY K TEXTU Č.1

1. Komu byl tábor podřízen?
2. Odkud sem byli sváženi vězni, když zde vznikl gulag?
3. Z jakých slov je složen název tábora: Dmitlag?
4. Jaké bylo hlavní zaměstnání vězňů tábora?
5. Ve kterém roce bylo táboře oficiálně nejvíce vězňů? Kolik to bylo?

TEXT Č.1

DMITLAG (zkr. z rus. Dmitrovskij ispravitělnno-trudovoj lager [ITL] neboli čes. Dmitrovský nápravněpracovní tábor).

Ve vzpomínkách některých pamětníků nazývaný: Dmitrovlag; DLAG; DITL.

Zřízení: 14. 9. 1932, Zrušení: 31. 1. 1938 reorganizací na Nápravněpracovní tábor samostatného Dmitrovského rajónu Hlavní správy nápravněpracovních táborů Lidového komisariátu vnitra SSSR (rus. Ispravitělnno-trudovoj lager samo stojatělnnogo Dmitrovskogo rajona Glavnogo upravlenija ispravitělnno-trudovych lagerej Narodnogo komissariata vnutrennich děl SSSR nebo zkr. ITL samostojatělnnogo Dmitrovskogo rajona GULAGA NKVD SSSR)¹.

Byl podřízen: Hlavní správě nápravněpracovních táborů Lidového komisariátu vnitra SSSR (rus. Glavnoje upravlenije ispravitělnno-trudovych lagerej Narodnogo komissariata vnutrennich děl SSSR nebo zkr. GULAG NKVD SSSR).

Nacházel se: na území Moskevské oblasti ve středním Rusku a částečně přímo v Moskvě².

Správa sídlila: severně od Moskvy v městě Dmitrov³.

Oficiálně udávané počty vězňů: 12. 1932 10 400⁴; 1933 51 502; 1.1.1934 88 534; 1934 156 319; 1.1.1935 192 229; 1935 188 792; 1. 1. 1936 192 034; 1936 177 215; 1. 1. 1937 146 920; 1. 1. 1938 16 068.

Zaměstnání vězňů podle údajů z dochovaných hlášení a výkazů: stavba Stalinova moskevského průplavu spojujícího řeku Moskvu s Volhou⁵; stavba Severního průplavu⁶ a rekonstrukce řeky Jauzy;

stavba Isterské vodní nádrže⁷; stavba Frunzeho ústředního letiště v Moskvě (prvního moskevského letiště)⁸; stavba Stalinské vodárenské čerpací stanice; těžba dřeva a rašeliny.

1) O táborových rajónech viz Berjovzlag pozn. 1.

2) V letech 1932-1956 bylo v různých dobách v Moskevské oblasti ještě 34 dalších ústředně řízených táborů (táborových komplexů). Kromě toho desetitisíce vězňů se nalézaly v táborech podléhajících oblastním orgánům. Přímou v Moskvě sídlily správy čtyř ústředně řízených táborů. Ještě v roce 2003 bylo v Moskevské oblasti devatenáct Nápravních kolonií Hlavní správy výkonu trestu Ministerstva spravedlnosti Ruské federace (rus. Ispravitělnnaja kolonija Glavnogo upravlenija ispolněnija kaznanija Ministerstva justicii Rossijskoj federacii nebo zkr. IK GUIN Minjust RF). V Moskvě sídlí dvě nápravní kolonie.

3) Dnes přístav na trase Moskevského kanálu. V Dmitrovu sídlily rovněž správy: 1938 Nápravněpracovního tábora a Stavby samostatného Dmitrovského rajónu Hlavní správy nápravněpracovních táborů Lidového komisariátu vnitra SSSR; 1938-1940 Nápravněpracovního tábora Dmitrovských strojůren; 1949-1952 Stavby 560 s nápravněpracovním táborem a 1952-1953 Nápravněpracovního tábora „AS“ (všechny viz). V roce 1945 zde sídlil také Dmitrovský tábor Hlavní správy pro záležitosti válečných zajatců a interno váních Lidového komisariátu vnitra SSSR č. 272 (viz).

4) První kontingenty vězňů byly předislokovány z Bělbaltagu a další z Balachlugu a Sazlugu (všechny viz) a později ještě z některých jiných táborových komplexů.

5) Dnes Moskevský průplav zabezpečující hlavní zásobování ruské metropole vodou.

6) Součást komplexu zařízení doplňujících Moskevský průplav na severozápadě města.

7) Severozápadně od Moskvy na řece Istře.

8) Na severozápadě Moskvy; dnes Frunzeho muzeum letectví a kosmonautiky.

ZDROJ: BYSTROV, Vladimír. Průvodce říší zla. první. Praha : Academia, 2006. 746 s. ISBN 80-200-1482-9.

PRACOVNÍ SKUPINA Č.2

OTÁZKY K TEXTU č.2

6. Z čeho bylo obviněno 218 zastřelených pracovníků tábora z Dmitlagu?

7. Kolik bylo zastřeleno československých státních občanů, kteří byli pochováni v butovské střelnici?

8. Z jakých činů byli tito Čechoslováci většinou obviněni?

9. Z jakých členů se skládala tzv. „trojka“?

10. Ve kterém roce byla většina Čechoslováků popravena?

TEXT Č.2

...Známe i případ speciálních soudních orgánů, např. trojka složená z Komise NKVD, Prokurátora SSSR a předsedy Vojenského kolegia Nejvyššího soudu projednávala případ vězňů a „volnonajemných“ pracovníků nedalekého gulagu Dmitlag, zatčených na jaře a v létě 1937, a obviněných z toho, že chtěli v den slavnostního otevření kanálu Moskva-Volha spáchat atentát na Stalina a Ježova. Obvinění se vzájemně neznali, jejich spisy se ani nečetly, rozsudky podepsal předseda Vojenského kolegia Ulrich a 218 souzených bylo zastřeleno. Obrovský nárůst zastřelených nemohly stávající hřbitovy pojmout, proto v každém větším středisku v SSSR byla tehdy vybudována speciální pohřebiště pro masové pohřby zastřelených; známe už asi sto takových míst. V Moskvě v roce 1937 zprvu ještě pro tyto účely sloužil nový Donský hřbitov s krematoriem. Podle dochovaných dokladů tam tehdy přivezli 3344 mrtvých, ale zpopelněno bylo jen 1053 těl, ostatní pochovali do jam na hřbitově. Byli mezi nimi Ivan Hraše z Líšova, ekonom na národním komisariátu těžkého průmyslu, Boris Procházka, vědecký vedoucí pivovarnického sektoru Ústřední výzkumné laboratoře kvasného průmyslu, Gustav Šok-Borecký z Bratislavy, vedoucí školícího střediska výkonného výboru Kominterny, Václav Zof z Dubna, ředitel závodu Kompresor v Moskvě. V červnu 1938 k nim přibyl ještě Ondřej Chorvat, předseda kolchozu Obrozená práce v Novoselkách v Serpuchovském okrese. Tolik potřebná pohřebiště se v Moskvě měla zbudovat na dnešním předměstí - na Butovské střelnici na 18. kilometru Staro-Varšavské silnice, na bývalé chatě lidového komisaře vnitra Jagody na pozemcích sovchozu NKVD Kommunarka na 24. kilometru Staro-Kalužské silnice a na Ljubereckých melioračních polích (ta zůstala nevyužita). Butovská střelnice patřila moskevské správě UNKVD. Masové střelení v Butovu začalo 8. srpna 1937, kdy tu bylo zastřeleno prvních 91 lidí, a skončilo 19. října 1938. Za tu dobu zde bylo zastřeleno a do hromadných hrobů pohřbeno 19903 mužů a 858 žen, z toho za politicky perzekvované, kteří byli rehabilitováni, lze označit 15 036 jmenovitě určených osob. Staly se obětmi operace proti kulakům a antisovětským živlům nebo národnostních operací, proto tu leží oběti více než šedesáti různých národností. Je mezi nimi 59 československých občanů, z toho 26 Čechů, 17 Němců, 6 Maďarů, 3 Židi, 2 Slováci, 2 Rakušané, 1 Polák a 1 Srb. Jen osm z nich (tedy 12 %) bylo zastřeleno už v roce 1937, což jasně dokládá posunutí vrcholu represí do roku 1938. Protože právě spisy moskevské UNKVD byly ve druhé polovině 90. let předány do Státního archivu Ruské federace, mohli jsme detailně prostudovat osudy takřka všech československých občanů zastřelených v Butovu. Podrobný rozbor oněch několika tisíc stran vyšetřovacích spisů bude předmětem samostatné studie, zde můžeme zmínit jen některé vybrané příklady represí.

Společným charakteristickým rysem této skupiny je obvinění ze špionáže, vykonstruované ze zahraničního původu dotyčných osob. Tomu bylo podřízeno i vysvětlení, pro kterou cizí rozvědku měl obviněný pracovat: celkem 19 osob provádělo špionáž pro rozvědku československou, 17 pro německou, 5 pro polskou, 4 pro maďarskou, 2 pro rakouskou, a po 1 osobě pro rumunskou, italskou a holandskou rozvědku. Důkazy byly někdy značně kostrbaté, např. František Jančíšin, zástupce ředitele obchodu v Butově ve Stalinském okrese, po dlouhém odmítání viny napsal

EVROPSKÁ UNIE
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

v rukopisném doznání, že byl zverbován holandským konzulem v Argentíně, aby pro holandskou rozvědku získával zprávy o naftových zařízeních na Kavkaze. Překladatel z francouzštiny, redaktor časopisu „Lékařská parazitologie a parazitní nemoci“ Leonid Frček měl v roce 1935, kdy pracoval v závodě na výrobu vzducholodí ve stanici Dolgoprudnaja a byl osobním překladatelem slavného konstruktéra Umberta Nobileho, navázat styk s italskou rozvědkou. Mojžíš Titiner, náčelník pro organizaci práce v moskevském trustu Sojuztransprojekt, byl jako rumunský Žid zverbován do rumunské rozvědky už v ČSR v roce 1925, a když o sedm let později přijel do SSSR, podával jí zprávy o výstavbě moskevského metra. Zároveň se nechal zverbovat rezidentem československé rozvědky Jurjevičem do teroristické skupiny, jež chystala útoky na vedoucí činitele strany a vlády.

U některých osob bylo obvinění ze špionáže bez jakýchkoliv konkrétních souvislostí vyjádřeno pouhým obecným konstatováním, že dotyčný prováděl špionážní činnost „ve prospěch jednoho ze zahraničních států“, jak je to zapsáno třeba u účetního Josefa Kroula, původem z Písečné, nebo u architekta Antonína Urbana, vědeckého pracovníka Vsesvazové akademie architektury, původem z Nového Bydžova. Jindy stačilo pouhé konstatování, že dotyčný byl členem „kontrarevoluční špionážně-diverzní a teroristické organizace“, jako např. zámečník Rublevské čerpací stanice Antonín Toužimský z Prahy, nebo členem „podvratné pravicově-trockistické teroristicko-špionážně-diverzní organizace“ jako Boris Kučera, náčelník stavební kanceláře signalizační a spojové služby železnice Dzeržinského.

ZDROJ: BORÁK, Mečislav. Popravy jako součást politických represí v SSSR a dosud zjištěné oběti z řad Čechů a československých občanů.. In BORÁK, Mečislav. Perzekuce československých občanů v sovětském svazu (1918-1956) : Část I. Vězni a popravení. první. Opava : Slezské zemské muzeum a Slezská univerzita v Opavě, 2007. s. 260. ISBN 978-80-86224-64-0.

PRACOVNÍ LIST Č.3

PRACOVNÍ SKUPINA Č.3

OTÁZKY K TEXTU Č.3

11. Jakých nejvyšších funkcí dosáhl G.G. Jagoda?
12. Co všechno měl G.G. Jagoda na starosti?
13. Jakým způsobem zemřel G.G. Jagoda?
14. Kým byl ve funkci nahrazen G.G. Jagoda?
15. Byl později G.G. Jagoda rehabilitován?

Text č. 3

Genrich Grigorjevič Jagoda

V listopadu 1919 se stal členem vedení VČK (Čeky), kde díky svým organizačním schopnostem, horlivosti a v neposlední řadě příbuzenskému vztahu se Sverdlovem dosáhl vysokého postavení. V červnu 1922 se stal náčelníkem osobního oddělení nyní GPU a v září 1923 druhým náměstkem předsedy OGPU. Zároveň s tím byl jmenován náčelníkem tajného operačního oddělení pro boj s vnitřním nepřítelem. Od října 1929 byl ve funkci prvního náměstka předsedy OGPU V. R. Menžinského a po jeho onemocnění počátkem 30. let byl pověřen faktickým řízením této represivní organizace. Poté, co byla v červenci 1934 OGPU přeměněna na samostatné ministerstvo NKVD (lidový komisariát vnitra), stal se G. G. Jagoda v listopadu 1935, po smrti svého předchůdce ministrem (lidovým komisařem) státní bezpečnosti.

G. G. Jagoda se podílel velkou měrou na likvidaci odpůrců sovětského režimu i osobních Stalinových nepřátel. Byl jedním z hlavních tvůrců systému pracovních táborů GULAG a organizátorem výstavby kanálu Moskva - Volha, postaveného politickými vězni za nelidských podmínek. Po atentátu na S. M. Kirova, jehož přípravu a provedení měl osobně na starosti, zahájil v prosinci 1934 rozsáhlou vlnu represí, kterým padly za oběť statisíce lidí. Přesto tempo, s jakým prováděl likvidaci opozice, se Stalinovi zdálo příliš pomalé. Již v září 1936 sovětský vůdce napsal členům Politbyra ÚV VKS(b) dopis, ve kterém doporučuje nahradit G. G. Jagodu ve funkci lidového komisaře vnitra jeho náměstkem N. I. Ježovem. Ten na březnovém plénu ÚV VKS(b) roku 1937 přednesl zdrcující kritiku práce G. G. Jagody, která předznamenala jeho pád.

28. března 1937 byl G. G. Jagoda zatčen spolu s dalšími 18-ti členy vedení státní bezpečnosti a uvězněn. Celý rok byl proti němu připravován proces, při kterém byl 2. března 1938 obviněn z pravicově-trockistického spiknutí proti Sovětskému svazu. 13. března, poté co se doznal ke všem obviněním, ho soud shledal vinným ve všech bodech obžaloby a odsoudil k trestu smrti. O dva dny později, 15. března 1938, byl spolu s dalšími odsouzenými v Ljubljance v Moskvě zastřelen. Později byla popravena také jeho žena, Ida Leonidovna Avrbach. G. G. Jagoda jako jediný z odsouzených v tomto procesu nikdy nebyl rehabilitován.

ZDROJ: Vladimír Šilhán: <http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/20022>

PRACOVNÍ LIST Č.4

PRACOVNÍ SKUPINA Č.4

OTÁZKY K TEXTU Č.4

16. Jak dlouho fungoval gulag v Norilsku?
17. Jaký průmysl budovali vězni v Norilsku?
18. Jaké nerostné suroviny zde těžili vězni z místních gulagů?
19. Ve kterém roce bylo táboře oficiálně nejvíce vězňů? Kolik to bylo?
20. Jaké zde panuje klima?

TEXT Č.4

NORILLAG (zkr. zrus. Norilskij ispravitělnno-trudovoj lager [ITL] neboli čes. Norilský nápravněpracovní tábor).

Další oficiálně používané označení: Norilstroj.

Ve vzpomínkách některých pamětníků nazývaný: Norilsklag.

Zřízen: 25. 6. 1935.

Zrušen: 22. 8. 1956. Po jednadvaceti letech nepřetržitého provozu!

Byl podřízen: zpočátku Hlavní správě nápravněpracovních táborů Lidového komisariátu vnitra SSSR (rus. Glavnoje upravlenije ispravitělnno-trudovych lagerej Narodnogo komissariata vnutrennich děl SSSR nebo zkr. GULAG NKVD SSSR); od 26. 2. 1941 do 2. 4. 1955 Hlavní správě táborů důlních a hutních závodů Lidového komisariátu (později Ministerstva) vnitra SSSR (rus. Glavnoje upravlenije lagerej gorno-metallurgičeskich predprijatij Narodnogo komissariata [Ministerstva] vnutrennich děl SSSR nebo zkr. GULGMP NKVD SSSR); potom Hlavní správě nápravněpracovních táborů Ministerstva spravedlnosti SSSR (rus. Glavnoje upravlenije ispravitělnno-trudovych lagerej Ministerstva justicii SSSR nebo zkr. GULAGMJuSSSR) a od 28.1.1954 Hlavní správě nápravněpracovních táborů Ministerstva vnitra SSSR (rus. Glavnoje upravlenije ispravitělnno-trudovych lagerej Ministerstva vnutrennich děl SSSR nebo zkr. GULAG MVD SSSR).

Nacházel se: ve východní Sibiři na území Krasnojarského kraje především v tehdejší Dolgano-Něneckém autonomní okruhu.

Správa sídlila: v Krasnojarském kraji v jihozápadní části poloostrova Tajmyr 300 km severně od polárního kruhu na okraji horské plošiny Putorana (nejv. hora Kameň 1678m) v osadě (od roku 1953 město) Norilsk.

Oficiálně udávané počty vězňů: 1. 10. 1935 1200; i. 1. 1936 1251; 1. 1. 1937 9139; 1. 1. 1938 7927; 1. 10. 1938 8791; 1. 1. 1939 11 5603; 1. 1. 1940 19 5004; 1. 1. 1941 20 535; 15. 6. 1941 17 491; 1. 1. 1942 23 7795; 1. 4. 1942 22 322; 1. 1. 1943 30 757; 1. 1. 1944 34 570; 1. 1945 31 822; 1. 1. 1946 33 797; 1. 1. 1947 37 4436; 1. 1. 1948 47 732; 1. 1. 1949 57 4637; 1. 1. 1950 58 651; 1. 1. 1951 72 490; 1. 1. 1952 68 8498; 1.1.1953 67 889; 1. 1. 1954 36 734; 1. 7. 1955 21 2149; 1. 1. 1956 13 629; 9. 1956 69 Zaměstnání vězňů podle údajů z dochovaných hlášení a výkazů: stavba a provoz Norilského kombinátu na zpracování mědi a niklu a stavba pomocných zařízení

a infrastruktury kombinátu; výstavba města Norilsku; stavba rudných dolů Ugolnyj ručej (čes. Uhelný potok) a Gora rudnaja (čes. Rudná hora); stavba závodu na výrobu niklu; stavba závodu na výrobu kobaltu; stavba závodu na výrobu mědi; stavba koksovacích baterií; stavba tepelné elektrárny; výstavba průmyslového vodovodu mezi řekou Norilkou a jezerem Dolgoje a stavba čerpací stanice na Norilce; bytová výstavba; stavba povrchového dolu Mědvěžij ručej (čes. Medvědí potok) a hlubinného dolu č. 7; stavba 4. provozu Velké úpravny rud (rus. Bolšaja obogatitel'naja fabrika); stavba provozu elektrolýzy niklu; rekonstrukce a rozšíření závodu na zpracování kobaltu a závodu na tavení mědi; stavba a provoz Krasnojarské afinerie; těžba platiny; práce ve výrobě elektrolytického kobaltu; těžba slídy na Birjulinském nalezišti na Tajmyru; stavba a provoz Dudinského přístavu a Krasnojarského přístavu; rekonstrukce a rozšíření úpravny chloru na závodě č. 25 vyrábějícím kaustickou sodu; stavba Norilské teplárny; stavba závodu na stavbu lodí v Podtjosovu a říčního přístavu v Krasnojarsku; práce v opravných lodích (v Igarce, v Dudince, v Krasnojarsku, v Podtjosovu a v Čeredi); práce na závodě oxidačního tavení; komunální stavba a rekonstrukce ve vesnici Kurejka na Jeniseji „domku, v němž žil ve vyhnanství soudruh Stalin“ (!); práce pro Báňskou správu č. 21 (geologický průzkum a vyhledávání ložisek včetně budování hlubinných průzkumných poloprovodů); stavba a zabezpečení provozu železniční tratě Norilsk-Dudinka; stavba uhelných dolů a vápencového dolu; stavba kamenolomu; těžba uhlí; těžba vápence nedaleko železniční stanice Kalargon; práce ve Velké úpravně rud; práce ve dřevozpracujícím kombinátu; práce ve strojírenských dílnách; práce v teplárně; obsluha traktorového parku; práce ve Vorošilově závodě v Krasnojarsku; práce v elektrotechnických opravnách; práce pro základnu Norilsksnabu; stavba a provoz letiště Naděžda; stavba a údržba silnic; výstavba Domu rekreace nedaleko vesnice Atamanovo; zemědělské práce (například v táborových hospodářstvích ve vesnici Kurejka nebo ve vesnici Šušenskoje); práce v rybném hospodářství Norilského kombinátu.

ZDROJ: BYSTROV, Vladimír. Průvodce říší zla. první. Praha : Academia, 2006. 746 s. ISBN 80-200-1482-9.

PRACOVNÍ LIST Č.5

PRACOVNÍ SKUPINA Č.5

ÚKOLY PRO SKUPINU Č.5

Pracujte s mapou či s programem Google-Earth.

21. Nalezněte na mapě město Dmitrov.
22. Pokuste se nalézt v Dmitrovu klášter, kde sídlil Dmitlag.
23. Nalezněte na mapě město Norilsk a popište pomocí geografických pojmů jeho polohu.
24. Nalezněte na mapě město Mědvěžnaja Gora, kde sídlil Bělbaltlag odkud byli vězni posíláni na stavbu Moskevského kanálu.
25. Nalezněte na mapě město Taškent, kde sídlil Sazlag odkud byli vězni posíláni na stavbu Moskevského kanálu.

